

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 28 mars 1930 kl. 10 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera och därav påkallade lagförslag.

Genom en den 19 februari 1930 till riksdagen avlämnad proposition, nr 86, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) Lag

om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Har Konungen förordnat om ändring av området för stad, köping, som utgör egen kommun, eller socken, eller meddelat beslut angående sträckningen av gräns för förvaltningsområde, som nu sagts, och innebär förordnandet eller beslutet överflyttande av del av fastighet från ett förvaltningsområde till annat sådant område, skall delning av fastigheten verkställas i överensstämmelse därmed.

Har Konungen förordnat, att fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser skall föras för samhälle å landet, och ligger en och samma fastighet dels inom dels utom gränsen för samhället, skall fastigheten delas efter nämnda gräns.

Därest av viss fastighet på ena sidan om fastställd gräns faller allenast dess andel med andra fastigheter i samfälld mark, skall dock delning av fastigheten ej äga rum, såvida icke dess andel i samfälligheten blir i laga ordning utbruten.

Med fastighet förstås i denna lag vad som enligt gällande bestämmelser skall såsom särskild fastighet redovisas i fastighetsregister.

2 §.

Delning av fastighet utav anledning, varom i 1 § sägs, skall, efter förordnande av Konungens befallningshavande, verkställas av lantmätare genom avstyckning enligt denna lag.

Skall delning ske av flera fastigheter, skola de avstyckningar, som därav föranledas, verkställas såsom en förrättning; dock att, där fråga är om delning av fastigheter, som tillhört olika förvaltningsområden, särskild förrättning skall äga rum för varje sådant område. Finner förrättningsmannen, att avstyckningarna på grund av särskilda förhållanden icke utan olägenhet kunna verkställas såsom en förrättning, må förrättningen uppdelas i den utsträckning omständigheterna påkalla.

3 §.

Med avseende å förrättningen skola föreskrifterna i 2 kap. 5, 9 och 11 §§, 3 kap. 1, 2 och 4 §§ utom såvitt angår kallelse till byggnadsnämnd och 6—13 §§ samt, där ej nedan i 8 § är annorlunda stadgat, 6 kap. lagen om delning av jord å landet i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

4 §.

Är förrättningsmannen av jäv hindrad företaga förrättningen, anmäle ofördröjligen förhållandet hos Konungens befallningshavande.

5 §.

Om tid och ställe för förrättningen skall förrättningsmannen minst fjorton dagar förut underrätta magistrat eller stadsstyrelse i stad ävensom municipalnämnd eller kommunalnämnd i samhälle eller socken, som beröres av förrättningen.

6 §.

Finner förrättningsmannen, att för förrättningens behöriga handläggning erfordras bestämmande av fastighetsgräns, skall sådan gränsbestämning av honom verkställas med tillämpning av de bestämmelser, som skolat lända till efterrättelse, därest gränsbestämningen verkställts på begäran av fastighetens ägare; och vile emellertid frågan om delning av de fastigheter, som beröras av gränsbestämningen, till dess denna blivit genom laga kraft ägande beslut avgjord.

7 §.

Förrättningsmannen äger efter överläggning med jordägaren besluta, vilken del av fastighet som skall avstyckas. Därest icke särskilda förhållanden annat föranleda, bör den del avstyckas, vars ägovidd är minst eller vars avstyckande förorsakar den minsta kostnaden.

Har fastighet delats genom sämjedelning, som kommit till stånd före den 1 januari 1928, skall särskilt för sig avstyckas envar vid sämjedelningen ut-

lagd lott eller del därav. Därest icke samtliga delägare förklara sig nöjda med sämjedelningen och därom upprätta förening, skall föreläggande meddelas delägare, som önskar jämlikt 1 kap. 8 § lagen om delning av jord å landet erhålla skifte å fastigheten, att senast inom sex månader söka dylikt skifte; och vile emellertid frågan om delning av fastigheten. Sökes ej skifte inom sålunda utsatt tid eller meddelas icke tillstånd därtill eller fullföljes icke sökt skifte, skall frågan om skifte anses vara förfallen.

8 §.

Förrättningsmannen åligger att upprätta karta i den omfattning, som erfordras till utmärkande av gränserna för avstyckade områden jämte sådana fasta punkter och mätningssuppgifter, att områdenas läge och gränser bliva fullt bestämda. Skall avstyckat område redovisas i jordregistret, skola å kartan därjämte utmärkas gränserna mellan sådana i området ingående ägoslag, som redovisas i nämnda register. Förekomma inom avstyckat område tomter, som icke äro att anse såsom rättsligen bestående, skola tomterna angivas å kartan under de beteckningar, som åsatts dem i vederbörlig ordning.

Gemensamt undantag eller annan till två eller flera fastigheter hörande samfällighet skall ock upptagas å kartan, dock endast i den mån så erfordras till utvisande av gräns, som uppkommit vid förrättningen.

Finnes äldre karta, skall den, om så lämpligen kan ske, användas vid förrättningen. Ägomätning må äga rum endast i den mån sådan finnes oundgängligen nödvändig för upprättande av karta på sätt i denna paragraf är föreskrivet.

9 §.

Vid förrättningen skall upprättas tydlig beskrivning, däri varje nybildad fastighet skall redovisas. I beskrivningen skall med hänvisning till varje å karta upptaget område lämnas uppgift om dettas areal ävensom om de andelar i samfälligheter, som tillagts avstyckad ägovidd. Hava å kartan utmärkts gränserna mellan ägoslag, som redovisas i jordregistret, skall beskrivningen innehålla uppgift om arealen av dessa. Ingå i nybildad fastighet tomter, som icke äro att anse såsom rättsligen bestående, skall beskrivningen innehålla förteckning över dessa tomter.

Därest av viss fastighet på ena sidan om fastställd gräns faller allenast dess andel med andra fastigheter i samfälld mark och fastigheten till följd därav icke delats vid förrättningen, skall fastigheten ändock särskilt upptagas i beskrivningen och uppgift däri tillika lämnas om dessa samfälligheter.

Beskrivningen skall, om så kan ske, tecknas å kartan.

10 §.

Förrättningsmannen skall å marken utstaka samt tydligt och varaktigt utmärka vid förrättningen tillkomna gränser ävensom upprätta fullständig beskrivning över gränserna och utsatta gränsmärken. Beskrivningen skall, om så kan ske, tecknas å kartan.

11 §.

Sedan vid förrättningen tillkomna gränser blivit utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall förrättningen avslutas; och meddele förrättningsmannen underrättelse om vad som skall iakttagas för fullföljd av talan mot förrättningen.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna emot bevis, som bifogas konceptakten, tillställas jordägaren eller, där flera sådana finnas, den som av dem därtill utses. Där förrättningshandlingarna icke utgivas å sammanträde, må tillställandet ske med posten eller genom utmätningssmannen i orten.

12 §.

Den, som vill fullfölja talan mot förrättningen, har att inom trettio dagar från dess avslutande till ägodelningsdomaren ingiva sina till ägodelningsrätten ställda besvär eller ock på eget äventyr insända dem med posten så tidigt, att de före sagda tids utgång komma ägodelningsdomaren till handa.

13 §.

Med avseende å granskning och prövning av förrättningen skall vad i 21 kap. avdelningarna D och E lagen om delning av jord å landet stadgas beträffande avstyckning i tillämpliga delar lända till efterrättelse; dock skall den fastställelseprövning, som enligt dessa bestämmelser ankommer å överlantmätaren, fullgöras av ägodelningsdomaren.

14 §.

Innebär förordnande eller beslut, varom i 1 § sägs, överflyttning av del av fastighet från ett domstolsområde till annat sådant område, skall förrättningen prövas av ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten i det domstolsområde, fastigheten tillhört före indelningsändringen.

15 §.

Har fastställelse meddelats å förrättningen, skall konceptakten av ägodelningsdomaren insändas till överlantmätaren eller, där avstyckning skett från fastighet i stad eller samhälle å landet, för vilket föres fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, till vederbörande registerförare.

16 §.

Vad i 21 kap. avdelningen G lagen om delning av jord å landet stadgas om talan mot ägodelningsdomares eller ägodelningsrätts beslut skall, utom såvitt angår byggnadsnämnds klagorätt och därmed förbunden underrättelseskyldighet, i tillämpliga delar gälla om ägodelningsdomares eller ägodelningsrätts beslut enligt denna lag.

17 §.

Förrättningsmannen vare skyldig att inom fyrtiofem dagar från den dag, då beslut om fastställelse av förrättningen meddelats, eller, i händelse talan mot beslutet må föras, från den dag beslutet vunnit laga kraft eller däremot förd talan ogillats, till envar av jordägarna utlämna i ett exemplar utdrag av upprättad karta rörande honom tillhörig fastighet, som bildats vid förrättningen; och teckne förrättningsmannen å utdraget avskrift av beviset om fastställelsen. Utdraget må tillställas jordägare med posten eller genom utmätningsmannen i orten.

18 §.

Häftar fastighet, varifrån avstyckning ägt rum enligt denna lag, för avgäld eller annat åliggande, varom förmäles i 5 kap. 16 § lagen om fastighetsbildning i stad eller 19 kap. 24 § lagen om delning av jord å landet, skall i fråga om den avstyckade delens ansvar för sådant åliggande tillämpas vad som skulle gällt för det fall, att avstyckning på ansökan av fastighetens ägare skett innan förordnande eller beslut, som avses i 1 §, blivit meddelat.

19 §.

Konceptakt rörande förrättning enligt denna lag skall förvaras å lantmäterikontoret. Berör förrättningen stad eller samhälle å landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, skall genom överlantmätarens försorg avskrift av förrättningshandlingarna och kopia av upprättad karta översändas till byggnadsnämnden.

Berör förrättningen två län, skall konceptakten förvaras å lantmäterikontoret i det län, fastigheten före indelningsändringen tillhört, och skall överlantmätaren till lantmäterikontoret i det andra länet överlämna avskrift av förrättningshandlingarna och kopia av upprättad karta.

20 §.

Vad i denna lag sägs beträffande avstyckning från viss fastighet skall i tillämpliga delar gälla i fråga om avstyckning från sådan mark inom stad eller samhälle å landet, som ej ingår i fastighetsindelning.

21 §.

Vad i denna lag är stadgat om ägare avser jämväl den, som innehar fastighet under ständig besittningsrätt eller såsom fideikommiss.

22 §.

Vad enligt denna lag ankommer å ägodelningsdomare eller ägodelningsrätt skall för Stockholm fullgöras av överståthållarämbetet och för annan stad, där magistrat finnes, av denna.

23 §.

Kostnad för förrättning enligt denna lag eller för gränsbestämning i sammanhang med sådan förrättning må icke åläggas fastighetens ägare eller innehavare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1930.

Har dessförinnan beslut om indelningsändring eller om sträckningen av gräns för förvaltningsområde meddelats eller föreskrift utfärdats, att fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser skall föras för samhälle å landet, skall vad i denna lag stadgas äga tillämpning i den mån Konungen förordnar.

---

2) L a g

om ändrad lydelse av 7 kap. 9 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, att 7 kap. 9 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad skall i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse:

9 §.

I samband — — — magistratens prövning.

Vid fastighetsindelningens bestämmande skall såsom stadsäga anses område, som vid mättningsförrättning utlagts såsom särskild fastighet eller som eljest i ägarens hand må anses såsom särskild fastighet, så ock varje stadsägoområde i övrigt; skolande förty, där område, varom nu är fråga, tillhör flera, de där var för sig äga viss å marken bestämd ägovidd, eller där viss ägovidd av dylikt område är särskilt in-tecknad eller eljest särskilt häftar för fordran eller annan rättighet, varje sådan del anses såsom en stadsäga. Har fastighet delats genom sämjedelning, som kommit till stånd efter ingången av år 1928, skall dock fastigheten utan avseende å sämjedelningen upptagas såsom en stadsäga.

Där flera — — — annan rättighet.

Områden hörande — — — å marken.

Områden, som — — — en stadsäga.

Har kronan — — — till järnväg.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1930.

---

3) Lag

om tillägg till 1 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att till 1 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skall fogas ett tredje stycke av följande lydelse:

Har genom beslut om ändring i rikets indelning eller om sträckningen av administrativ gräns delar av ett och samma skifteslag hänförs till olika förvaltningsområden, skall, sedan fastighetsdelning enligt vad därom är särskilt stadgat ägt rum i överensstämmelse med indelningsändringen eller gränsbestämningen, vad som av skifteslaget ligger å vardera sidan om gränsen utgöra skifteslag för sig.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1930.

Beträffande grunderna för de framlagda lagförslagen får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionens innehåll.

För ordnande av fastighetsbeskattningen inrättades under 1500-talet kronans jordebok. Denna upplades sockenvis, och upptogs däri varje skattebondes gård såsom en kameral enhet. Efter hand infördes i jordeboken även alla andra jordegendomar på landet. Den i jordeboken redovisade indelningen i kamerala enheter eller jordeboksenheter kom att bli grundläggande även för den rättsliga fastighetsindelningen. När till trygghet av jordäganderätten och in-teckningssäkerheten lagfarts- och in-teckningsböckerna upplades, gjordes sålunda i dessa i allmänhet ett upplägg för varje jordeboksenhet inom tingslaget med undantag av dem, som voro under kronans omedelbara disposition. Och då sedermera, för att möjliggöra uppläggande av nya, mera specialiserade fastighetsböcker, jordregistret inrättades, upplades detta enligt därom i 1908 års jordregisterförordning meddelade bestämmelser särskilt för varje jordebokssocken, och inom socknen gjordes ett upplägg för varje jordeboksenhet. På enhetens upplägg redovisas i särskilda rum de fastigheter, vari enheten blivit uppdelad genom verkställda jorddelningsförrättningar eller avsöndringar eller därmed jämförliga åtgärder.

Fastighetsindelning och fastighetsregistrering på landet.

Städernas jord redovisas icke i jordeboken. I städernas fastighetsböcker har i allmänhet gjorts ett upplägg för varje fastighet. Även i städerna skola nya fastighetsböcker uppläggas, och till grund för dessa skall läggas ett fastighetsregister, motsvarande jordregistret för landsbygden. Huru detta skall vara inrättat, därom stadgas i 7 kap. lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad och den samma dag utfärdade förordningen med närmare föreskrif-

Fastighetsindelning och fastighetsregistrering i städerna.

ter om fastighetsregister för stad. Fastighetsregistrets uppläggande föregås av en särskild förrättning, som har till ändamål att åstadkomma en registerkarta med vissa därtill hörande handlingar. På registerkartan skola utmärkas bland annat dels fastigheterna, vilka äro av två slag, tomter och stadsägor, dels ock alla områden, som icke ingå i fastighetsindelning. Även dessa senare äro av två slag, nämligen dels områden, som äro samfällda för två eller flera fastigheter, dels ock vägar, gator, torg och andra allmänna platser ävensom sådana vattenområden, som icke veterligen höra till en eller flera fastigheter enskilt. Vad som skall anses utgöra en rättsligen bestående tomt får i varje särskilt fall avgöras med hänsyn till de regler för tomtbildning, som å olika tider varit gällande. Då stadsägorna ofta bildats mera formlöst, vanligen genom att visst område upplåtits och lagfarits utan föregående kartläggning, skall med hänsyn till den ovisshet om fastighetsindelningen inom stadsägorna, som sålunda är rådande, av förrättningsmannen upprättas ett förslag till fastighetsindelning, som efter granskning av fastighetsbokföraren fastställas av magistraten. Fastighetsindelningen sker efter de regler därför, som äro givna i 7 kap. 9 § fastighetsbildningslagen. Enligt dessa gäller bland annat, att, där ett område tillhör flera, som var för sig äga viss å marken bestämd ägovidd, varje sådan del skall anses såsom en stadsäga. Sämjevis verkställda delningar bliva alltså legaliserade genom den å fastighetsindelningen meddelade fastställelsen. Detta förhållande är av särskild betydelse för den nu ifrågavarande lagstiftningen. Fastighetsregistret består av två avdelningar, tomtboken och stadsägoboken. Förut berörda områden, som icke ingå i fastighetsindelning, redovisas i särskilda förteckningar, vilka föras såsom bihang till fastighetsregistret.

Samhällen å landet; deras ställning i avseende å fastighetsregistrering m. m.

Samhällen å landet äro köpingar och municipalsamhällen. Köpingarna äro i regel egna kommuner, men en del äldre köpingar finnas, som tillhöra de landskommuner, vari de ligga. Municipalsamhället är en i vissa avseenden självständig kommunal enhet inom en landskommun och uppkommer därigenom, att Kungl. Maj:t förordnar att ordningsstadgan, brandstadgan, hälsovårdsstadgan eller 1 kap. fastighetsbildningslagen eller någon av dessa författningar skola i tillämpliga delar gälla för området. Före fastighetsbildningslagens tillkomst avsåg dylikt förordnande byggnadsstadgans eller, efter stadsplanelagens tillkomst, denna lags tillämpning inom visst område. Köpingarnas och municipalsamhällenas jord finnes upptagen i jordeboken i den mån densamma icke därur avförts i sammanhang med den pågående fastighetsregistreringen.

I avseende å sättet för fastighetsregistreringen råder ingen skillnad mellan köpingar och municipalsamhällen. Här har man i stället att skilja mellan å ena sidan samhällen, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, och å andra sidan övriga samhällen. Beträffande den förstnämnda gruppen gäller enligt 1 § jordregisterförordningen, att det ankommer på Konungens särskilda förordnande, huruvida jordregisterförordningen eller de beträffande fastighetsregister för stad meddelade bestämmelser skola tillämpas. För samhällen i den senare gruppen skall alltid föras jordregister. Ett förordnande att fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmel-

ser skall föras för samhälle å landet medför bland annat dels att den i samhället ingående jorden skall avföras ur jordeboken, dels ock att jorddelningslagen och lagen om sammanläggning av fastigheter å landet icke vidare äro tillämpliga inom samhället utan i stället 4, 5 och 6 kap. fastighetsbildningslagen.

Fastighetsregistreringen ansluter sig alltså i första hand till den bestående indelningen i städer och socknar. Med socken är i förevarande avseende att likställa köping, som utgör egen kommun. Vid ändring i denna indelning på sådant sätt, att del av fastighet överflyttas från ett förvaltningsområde till annat, erfordras således, att fastigheten delas efter den nya gränsen mellan förvaltningsområdena, enär eljest ordning och reda i fastighetsindelningen och fastighetsredovisningen icke skulle kunna upprätthållas. Alldeles ofrånkomlig är en sådan delning i fall, då indelningsändringen innebär överflyttande av del av fastighet från ett domstolsområde till annat. Lika nödvändigt är att fastighetsdelning kommer till stånd, då del av fastighet faller inom samhälle å landet, beträffande vilket Konungen förordnat, att fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser skall föras för samhället.

Behovet av delning av fastighet.

Efter tillkomsten av lagen den 27 juli 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring plägade Kungl. Maj:t vid meddelande av beslut om indelningsändringar i regel föreskriva, att avskiljandet av del av fastighet, som överflyttades från ett förvaltningsområde till annat, skulle ske genom ägostyckning eller jordavsöndring. Detta förfaringssätt hade emellertid en stor svaghet däri, att avskiljandet icke kunde komma till stånd utan vederbörande fastighetsägares medverkan. Frågan om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning upptogs därför till behandling under förarbetena till såväl jorddelningslagen som fastighetsbildningslagen. Även den kommitté, åt vilken Kungl. Maj:t år 1913 uppdrog att utarbeta förslag till författningsbestämmelser angående kommunala nybildningar m. m., och som avlämnade sitt betänkande år 1917, hade sin uppmärksamhet riktad på frågan. Sistnämnda kommitté ansåg sig dock icke böra framlägga något eget förslag till lagbestämmelser i ämnet, enär frågan redan tagits om hand av kommitterade för revision av jorddelningslagstiftningen, där enligt kommitténs mening dessa bestämmelser hörde hemma.

Tidigare förfarande vid delning av fastighet.

Fastighetsregisterkommitténs år 1911 avlämnade betänkande innehöll bland annat förslag till en särskild lag angående avskiljande av visst område från hemman eller lägenhet i anledning av förändring i administrativ indelning. Enligt denna skulle delningen ske genom ägostyckning eller avsöndring och kunna genomföras även utan vederbörande jordägares medverkan. Det betänkande, som avgavs av *1914 års fastighetsregisterkommission*, innehöll ett lagförslag av i huvudsak samma sakliga innehåll. *1916 års fastighetsregisterkommission*s betänkande innehöll ej någon motsvarighet till berörda lagförslag. Kommissionen ansåg sig nämligen ej böra till behandling upptaga frågan om delning av fastighet av anledning, varom här är fråga, i vidare mån än den hade samband med fastighetsregistreringen i städer och fastighetsre-

Förarbetena till fastighetsbildningslagen.

gistersamhällen å landet samt uteslutandet ur jordeboken av däri ingående delar av jordeboksenheter. I detta avseende anförde kommissionen:

För att ett uteslutande ur jordeboken skall kunna ske, torde emellertid, i den mån hemman, hemmansdel eller lägenhet icke i sin helhet tillhör samhällets område, böra fordras, att den inom samhället belägna delen av sådan fastighet varder avskild från fastigheten i övrigt, d. v. s. bildar fastighet eller fastigheter för sig. I den mån tomtindelning sträcker sig intill samhällets gräns och omfattar fastighetsdel, varom nu är fråga, i dess helhet, har avskiljandet ägt rum genom tomtindelningen. Och beträffande del av fastighet, som eljest tillhör samhället, avskiljes sådan till särskild fastighet genom den fastighetsindelning, som äger rum i sammanhang med samhällets upptagande i fastighetsregistret, där uppläggandet sker enligt bestämmelserna för stad. I fråga om gatumark och andra områden av beskaffenhet att skola redovisas i bihang B eller C till registret åstadkommes väl icke vid registreringen något avskiljande i egentlig mening, men registerkartan och registret lära i alla fall lämna nöjaktig ledning för den mantalsfördelning eller, i fråga om icke i mantal satt jord, den med mantalsfördelningen jämförliga åtgärd, som måste föregå områdenas uteslutande ur jordeboken.

I enlighet med denna uppfattning innehåller fastighetsbildningslagen i avseende å den föreliggande frågan endast det i 7 kap. 17 § införda stadgande, att, sedan fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser upplagts för samhälle, fastighet eller område, som ingår i samhället, skall, där så ej förut skett, uteslutas ur jordeboken, samt att registerföraren har att för åtgärdens vidtagande göra anmälan hos Konungens befallningshavande.

Förarbetena till jorddelningslagen.

Skiftesstadgekommitténs år 1911 avlämnade förslag till lag om skifte av jord innehöll under § 296 vissa bestämmelser angående delning av fastighet vid ändring av gräns mellan förvaltningsområden. Enligt dessa skulle delningen ske genom avstyckning enligt 23 kap. i lagförslaget, en förrättning närmast jämförlig med ägostyckning. *Uti skifteslagstiftningskommissionens* år 1918 framlagda förslag till lag om delning av jord å landet m. m. upptogs under 23 kap. 10 § bestämmelser i samma ämne, enligt vilka delning av jordeboksenhet och därinom bildad fastighet skulle ske genom en mantalssättningsförrättning av enahanda art, som avses i nedannämnda i anslutning till fastighetsbildningslagen utfärdade 1917 och 1918 årens kungörelser; dock skulle förrättningen fastställas av ägodelningsrätten. I *jordstyckningskommissionens* betänkande av år 1920 upptogs dessa bestämmelser oförändrade under 23 kap. 11 §. Den nästföregående 10 § innehöll vissa stadganden angående utstakning och utmärkande av gräns för förvaltningsområde. *Uti sitt* den 4 oktober 1922 avgivna utlåtande över jordstyckningskommissionens förslag anmärkte lagrådet vid sistnämnda paragraf, att då gräns, varom däri vore fråga, vore av rent administrativ natur, bestämmelserna därom såsom främmande för jorddelningen borde utgå. Mot 23 kap. 11 § framställdes av lagrådet ej någon erinran. Vid den inom justitiedepartementet verkställda överarbetningen av lagförslaget blevo emellertid både 10 och 11 §§ uteslutna, och därmed avfördes de däri berörda frågorna definitivt från jorddelningslagstiftningen.

Förut har nämnts, att enligt 7 kap. 17 § fastighetsbildningslagen del av *Mantalsätt-
ningskun-
görelserna
av åren 1917,
1918 och
1924.* jordeboksenhet, som ingår i samhälle, för vilket upplagts fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, skall avföras ur jordeboken. De närmare föreskrifter, som ansågos erforderliga för uteslutande ur jordeboken, meddelades i kungörelsen den 13 juli 1917 (nr 446) med bestämmelser för vissa fall angående mantalsättning eller därmed jämförlig åtgärd i anledning av ändring i administrativ indelning. Det visade sig emellertid snart, att denna kungörelse behövde i visst avseende kompletteras, och skedde detta genom kungörelsen den 26 juli 1918 (nr 623), innefattande visst tillägg till förstnämnda kungörelse.

I det yttrande, som kammarkollegiet avgav över ett inom justitiedepartementet utarbetat förslag till 1917 års kungörelse, framhöll kollegiet såsom angeläget, att de ifrågasatta bestämmelserna, vilka av kollegiet tillstyrktes, komme att gälla icke allenast i de fall, då i anledning av ändring i administrativ indelning område skulle uteslutas ur jordeboken, utan jämväl övriga fall av överflyttning av ett område från socken, stad, köping eller municipalsamhälle till annat dylikt förvaltningsområde i och för genomförande av ändring i administrativ indelning. Denna kammarkollegiets hemställan föranledde icke ändring i det upprättade förslaget, dels emedan detta såsom anslutande sig till fastighetsbildningslagen ansågs icke böra reglera förhållanden utom denna lags tillämpningsområde, dels av den anledning att kollegiets önskan ansågs kunna tillgodoses genom beslut från fall till fall, något som också efter utfärdandet av 1917 års kungörelse skedde första gången redan den 3 augusti 1917 och därefter upprepade gånger till någon gång under år 1923.

Den 18 maj 1923 överlämnade lantmäteristyrelsen till Kungl. Maj:ts prövning ett förslag till ny kungörelse om mantalsättning. I detta förslag, som avsåg vissa förenklingar i förfaringsättet, föreslogs tillika med utgångspunkt från kammarkollegiets förberörda hemställan, att den nya kungörelsen skulle erhålla giltighet i alla de fall, då beslut av Kungl. Maj:t i indelningsärende eller rörande rätta sträckningen av gräns för förvaltningsområde innebure uppdelning av fastighet på olika förvaltningsområden. Över förslaget hördes kammarkollegiet, som avgav utlåtande i plenum. Mot den princip, som efter vad nyss nämnts kommit till uttryck i förslaget, hade fyra av kollegiets ledamöter intet att erinra. Två ledamöter voro av avvikande mening och ansågo sig icke kunna tillstyrka den ifrågasatta utvidgningen av de äldre kungörelsernas tillämpningsområde av det skäl, att en sådan utsträckning, som icke ägde stöd i civillag, ej tillhörde området för Konungens ekonomiska lagstiftning. Den nya kungörelse i ämnet, som därefter utfärdades den 25 april 1924 (nr 101), avser liksom de äldre kungörelserna endast fall, då i anledning av ändring i administrativ indelning område skall uteslutas ur jordeboken.

Den omsvängning i rättsuppfattningen, som inleddes med reservanternas i kammarkollegiet ståndpunktstagande till frågan om Kungl. Maj:ts befogenhet att förordna om delning av fastighet i andra fall än som avses i 7 kap. 17 § fastighetsbildningslagen, har sedermera allmänt trängt igenom, vilket föranlett, att Kungl. Maj:t efter år 1923 frångått förut tillämpad praxis att vid beslut om indelningsändringar mellan socknar förordna, att delning av fastighet

skulle ske genom mantalssättning. Detta åter har medfört, att åtskilliga förslag till dylika indelningsändringar fått vila i avvaktan på lagstiftning i ämnet.

Mantalssättningen är en administrativ åtgärd, som verkställes av lantmätare efter vederbörligt förordnande och fastställles av Konungens befallningshavande. Lantmätarens huvudsakliga uppgift är att upprätta beskrivning, huru jordeboksenhets och, där sådan enhet är uppdelad i flera fastigheter, sådan fastighets samtliga ägor och till jordeboksenheten eller fastigheten hörande andelar i samfällda ägor fördelats mellan de särskilda förvaltningsområdena, ävensom att — utom i visst fall, som här kan förbigås — efter verkställd uppskattning uträkna mantal eller andelstal för de särskilda delarna. Karta behöver icke nödvändigt upprättas, men i de flesta fall åtföljes beskrivningen av en översiktskarta. I sammanhang med fastställelsen å mantalssättningsförrättningen meddelar Konungens befallningshavande beslut i fråga om sättet för redovisning i jordeboken av de fastigheter, som beröras av indelningsändringen, och detta beslut underställes kammarkollegiets prövning. Konungens befallningshavande översänder omedelbart underrättelse om jordeboksändringen till överlantmätaren, som i jordregistret vidtager de registreringsåtgärder, vilka därav förordas.

Utskottet. Enligt utskottets mening visar den i ärendet verkställda utredningen, att ett oavvisligt behov förefinnes av lagbestämmelser om delning av fastighet i fall, varom här är fråga. Föreliggande lagförslag hänför sig visserligen icke till jordeboksenheterna utan direkt till de fastigheter, som upptagas i jordregistret, men några olägenheter härav torde ej vara att befara, då, såsom i propositionen antytts, härav betingade kompletterande föreskrifter lämpligen kunna utfärdas i administrativ ordning. Med hänsyn till jordeboksfrågans närvarande läge finner utskottet en sådan anordning vara av omständigheterna påkallad. Då de omfattande rubbningar i vederbörande fastigheters mantal, som skett vid mantalssättningsförrättningarna, utan att egentligen hava någon praktisk betydelse vållat åtskillig oreda och osäkerhet i fastighetsväsendet, anser utskottet övergivandet av detta system vara riktigt. En påtaglig fördel i jämförelse med mantalssättningsförfarandet är, att till grund för förrättningen skall upprättas en tillförlitlig karta. En annan fördel är, att vid förrättningen tillkomna gränser bliva i laga ordning bestämda. Även i övrigt synes lagförslaget, som uppställts i nära överensstämmelse med 19 kap. lagen om delning av jord å landet, vara ägnat att lösa frågan på ett tillfredsställande sätt.

Beträffande de båda andra i propositionen innefattade lagförslagen har utskottet icke heller funnit anledning till någon erinran.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 27 mars 1930.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Sydow, Linder, Almkvist, Thorberg, Österström**, *Mellén* och *Norman*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar*, *Magnusson* i Skövde, *Hage**, *Ros**, *Björnberg, Gardell* i Gans, *Hedvall* och *Osberg**.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.